

FIIA 12/2015

COMMENT

Toni Alaranta
Vanhempi tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Turkin islamilais-konservatiivinen valtioprojekti tienhaarassa > Presidentti Erdoğan ei nouse yksinvaltiaaksi, mutta Turkilla on todennäköisesti edessään uudet vaalit.

Kesäkuun ensimmäisellä viikolla järjestetyistä parlamenttivaaleista muodostui Turkin parlamentaarisen järjestelmän torjuntavoitto. Merkittävää on myös kurdipuolue Kansojen Demokratiapuolueen (HDP) menestys: puolue ylitti korkean 10 prosentin äänikynnyksen ja nousi näin parlamenttiin.

Turkkia 13 vuotta yksin johtanut Oikeus- ja kehityspuolue (AKP) pyrki saamaan riittävän suuren enemmistön Turkin perustuslain muuttamiseksi presidenttikeskeiseksi. Presidentti Recep Tayyip Erdoğan osallistui näyttävästi AKP:n vaalikampanjaan, mikä rikkoi perustuslakiin kirjattua presidentin puolueettomuuden periaatetta.

AKP:n kannatus kuitenkin laski vaaleissa lähes 50 prosentista noin 40 prosenttiin. Riittävän enemmistön turvaamiseksi Erdoğan joutuu ainakin toistaiseksi tyytymään tilanteeseen, jossa AKP:n pitää löytää itselleen hallituskumppani. Toisena vaihtoehtona on ennenaikaisten vaalien järjestäminen jo muutaman kuukauden sisällä.

Koalitionhallituksen edellytykset ovat äärimmäisen heikot. AKP hyökkäsi rajusti kaikkia kolmea oppositiopuoluetta kohtaan vaalikamppailun aikana. Vielä oleellisempaa on se, että AKP:n toimintaa on jo pitkään leimannut silmiinpistävä haluttomuus hakeutua yhteistyöhön muiden puolueiden kanssa. AKP vaikuttaa täydellisen kyvyttömältä edes hyväksymään muiden puolueiden olemassaoloa.

AKP on toki edelleen Turkin ylivoimaisesti suurin puolue. Kansanpuolueen lasku ei ollut niin suurta, että puolueen johtohahmot tai

kannattajakunta olisivat pakotettuja luopumaan ylimielisestä asenteestaan.

Koalitionhallituksilla on Turkissa erityisen huono maine. Tämän lisäksi kaikki hallitusvaihtoehdot ovat ongelmallisia.

Atteiden ja kannattajakunnan kannalta helpointa olisi muodostaa AKP:n ja kolmanneksi eniten ääniä (17 prosenttia) saaneen Kansallismielisen toimintapuolueen (MHP) yhteishallitus. Molemmat puolueet tukeutuvat nationalistis-konservatiiviseen perinteeseen. Kyseessä on Turkin keskusta-oikeiston valtavirta, jossa uskonnon värittämä kansallistunne ja arvokonservatismi yhdistyvät markkina-liberalismiin.

MHP:n johtaja Devlet Bahçeli sanoutui kuitenkin välittömästi vaalien jälkeen irti hallitusyhteistyöstä AKP:n kanssa. Samoin teki kurdi-puolue HDP:n (13 prosenttia äänistä) johtaja ja Turkin liberaalien äänitorveksi noussut Selahattin Demirtaş. Hän ilmoitti vaalituloksen merkitsevän samalla presidenttikeskeiseen järjestelmään siirtymistä koskevasta suunnitelmasta luopumista.

Ainoaksi mahdolliseksi hallituskumppaniksi jäisi näin ollen pääoppositiopuolue Tasavaltalainen kansanpuolue CHP (25 prosenttia äänistä). AKP:n kannalta CHP olisi

kuitenkin äärimmäisen ongelmallinen kumppani, sillä CHP edustaa juuri sitä sekularistista ideologiaa, jota vastaan AKP:n islamilais-konservatiivinen politiikka on rakennettu. AKP:n kannattajat ovat oppineet halveksimaan Turkin länsimaalaistamis- ja sekularisointiprojektia.

Lyhyellä aikavälillä käydyt parlamenttivaalit merkitsevät siis poliittista epätietoisuutta ja jopa sekasortoa. Tilanteen kehittyminen lyhyellä aikavälillä on paljolti kiinni presidentti Erdoğanista.

Mikäli Erdoğan katsoo 40 prosentin kannatusluvun tarjoavan riittävän mandaatin ennen muuta hänen itsensä ajaman, jopa radikaaliksi luonnehdittavan valtioprojektin jatkamiselle, tarkoittaisi päätös koalitiopyrkimysten hautaamista: AKP muodostaisi vähemmistöhallituksen ja nykyinen pääministeri Ahmet Davutoğlu jatkaisi tehtävänsään. Ratkaisu johtaisi kuitenkin todennäköisesti ennenaikaisiin vaaleihin muutaman kuukauden sisällä. AKP:tä tukevassa lehdistössä viitotettiin heti vaalituloksen selvittyä jo tietä uusiin vaaleihin.

Pidemmällä aikavälillä vaalitulos tarkoittaa Turkin demokratian elpymistä AKP:n yksinvaltaisen kauden jälkeen. Kurdipuolue HDP:n nousu puolueena parlamenttiin on

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

myös historiallinen vedenjakaja: sen myötä kaikkien osapuolten on hyväksyttävä, että parlamentti on ainut mahdollinen foorumi Turkin kurdivähemmistön aseman ratkaisemiseksi. Merkittävää on myös se, että HDP onnistui näissä vaaleissa muuttamaan itsensä pelkästään kurdien asiaa ajavasta liikkeestä yleisemmin moniarvoisuutta, demokratiaa ja vähemmistöjen oikeuksia ajavaksi voimaksi.

Turkin lähivuosien yhteiskunnallisen ja poliittisen kehityksen näkökulmasta vaalituloksen tärkein seuraus on kuitenkin AKP:n ja presidentti Erdoğanin ajaman autoritäärisen islamilais-konservatiivisen valtioprojektin ainakin väliaikainen karilleajo. AKP on edelleen ylivoimaisesti Turkin suurin puolue ja presidentti Erdoğanin kansansuosio on yhä kiistämätön, mutta ilman pidäkkeitä toimivan presidentti-instituution pystyttäminen on nyt kuitenkin käytännössä mahdotonta. AKP:n on sopeuduttava uuteen tilanteeseen, jossa se ei enää pääse enemmistöhallituksen turvin määrittelemään yksin Turkin tulevaisuutta.

Kun Erdoğanin suuri kansansuosio, AKP:n kannattajakunnan vahvasti sisäistävä islamilais-konservatiivinen ”uuden Turkin” rakentaminen sekä vaalien tulos

lasketaan yhteen, voidaan todeta, että AKP:n ”radikaaliksi konservatismiksi” luonnehdittava projekti on tullut merkittävään tienhaaraan. On kyseenalaista, voiko kyseinen projekti enää tulevaisuudessa saada riittävästi kannatusta. Tämä on lyhyen aikavälin ongelmista huolimatta positiivinen suunta, joka mahdollistaa Turkin parlamentarismien jatkumisen ja moniarvoisen demokratian vahvistumisen tulevaisuudessa.